

Egy régi szőnyegminta reprodukálása

Prátser András

Állítják, hogy a múlt ismerete nélkül nincs jelen, sem jövő. – Nagy örömmre szolgál írni a világ legrégibb textilemlékeiről, s bemutatni két kísérletet e textil emlékek rekonstrukciójára.

Egy kis történelem.

A textiltermékek múlandók, hisz régen azok kizárólag természetes anyagokból készültek. A különleges természeti körülmények, az örök fagy birodalma segített megmenteni néhány textíliát az enyészettől az Altáj hegység fejedelmi sírjaiban. A fagyponthoz alatti hőmérséklet megakadályozta a szerves anyagok lebomlását. Igaz, a paziriki kurgánokat – ahol ezek a becses emlékek megőrződtek – kirabolták, de szerencsére a textília nem volt kelleendő kincs a „kutatóknak”.

1969-ben, moszkvai egyetemi tanulmányaim alatt került a kezembe A világ legrégibb művészi szőnyegei és szövetei című album. Szerzője Sz. I. Rugyenko, a kötet az Iszkussztvo Kiadó gondozásában, Moszkvában, 1968-ban jelent meg. Különös vonzódás alakult ki bennem ehhez a kiadványhoz, talán a benne bemutatott szkíta formavilág miatt (ami egyébként a megszólalásig „magyar”!).

Már egy nyári gyakorlat folyamán elkészítettem a fenti könyvből egy szövetminta (az idézett mű 57. és 58. ábrája) rekonstrukcióját.

A kelim szövetminta

Az időszámításunk előtti ötödik századból származó szövetminta nézeti képét (fényképét) és a szerkezeti rajzát az 1. ill. 2. ábrán láthatjuk

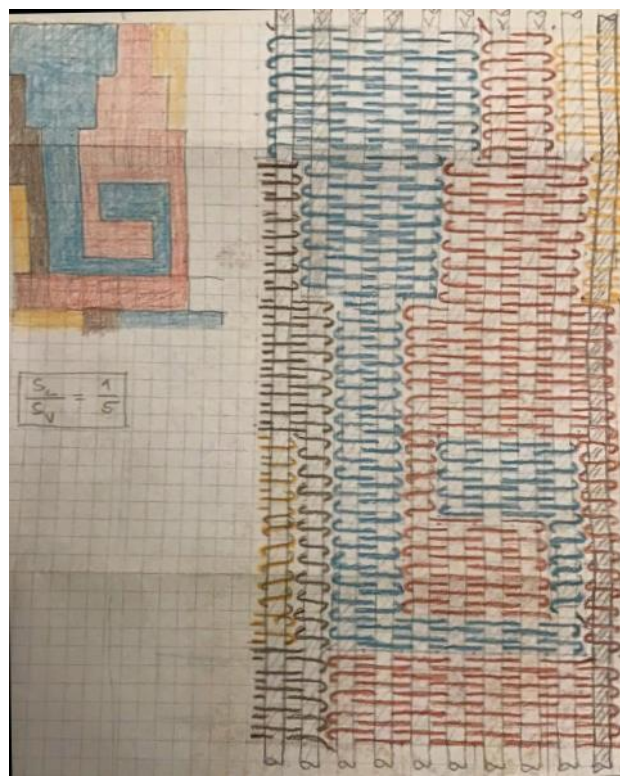

1. ábra

Mivel a kelim szövet előállítására nem alakult ki gépi technológia, a minta megjelenítésére egy gobelin karakterű szövetet terveztem előállítani. Ez jellegében meg egyezik a kelimmel, mert bordázott a felülete. Igaz a határozott bordázat itt kereszt (vetülék) irányban alakul ki a kelim hosszirányú bordázatával ellentétesen, tehát a mintát megfelelően el kellett fordítani.

A szövetminta rajza az eredetihez hasonló színekkel a 3. ábrán látható. A mintaelemet öt emelkedő majd öt csökkenő kisebb minta adja ki.

A színek és a felvetési sorrend ismeretében elkészültek a különböző felületek kötésrajzai – gobelin típusú szövetre (4. ábra). A kötésrajzokat a mintalapra felrészelve kaptam a szövet szerkezeti rajzát (5. ábra), majd a kártyalyukasztáshoz elkészült a patronrajz (6. ábra).

2. ábra

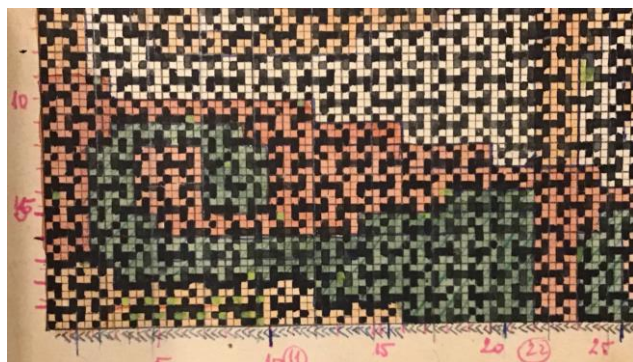

3. ábra

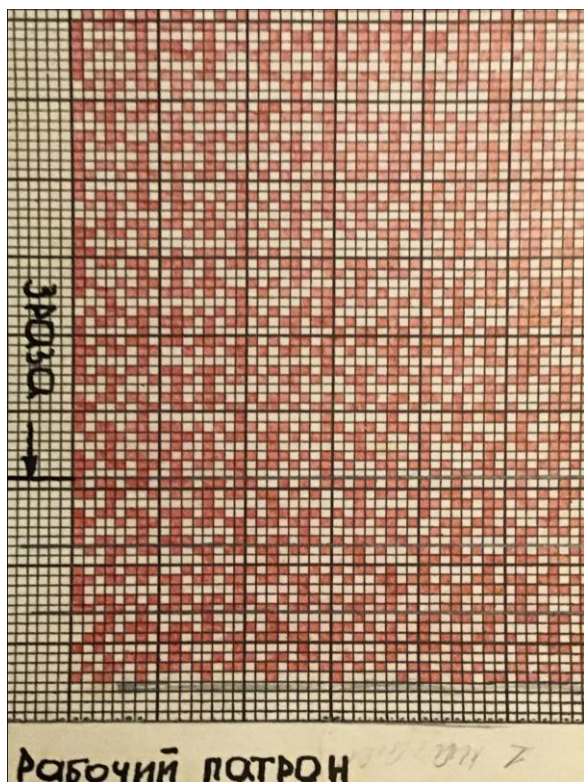

4. ábra

5. ábra

6. ábra

A további feladat a kártya kiverése, a jacquard-fej átszínőrozása volt.

A berendezés, amin a szövetet elkészítettem, egy négyfiókos, vetélős, Schönherr gyártmányú, 1320 platínás jacquard-fejjel felszerelt szövőgép volt.

Meghatározó élmény lett ez az üzemi gyakorlat, mert az egész munkát az egyetem tanműhelyében egyedül, segítség nélkül, sikeresen végeztem el. Csak a jacquard-zsinórok felkötéséhez kaptam némi útmutatást.

A pazirik csomózott nyírt szőnyeg

Mindig izgatta a fantáziámat az a másik, a hivatkozott könyvben bemutatott, a Kr. e. ötödik század második feléből való, 1,83×2 m-es nyírt, csomózott gypjűszőnyeg (pazirik szőnyeg) (7. ábra).

Erről Rugyenko, aki a szőnyeget rejtő altáji kurgán feltárója is volt, megállapította, hogy „függetlenül attól, hogy kinek a műve ez a szőnyeg, a perzsáké vagy a médeaiaké, az achemenidák korába kell kelteznünk...” Ezt egyébként a kurgánban talált, fából készült többi tárgy szénizotópos kormeghatározása (Kr. e. 400±50 év) is alátámasztja.

A szőnyeggel az interneten nagyon sok hivatkozás foglalkozik (lásd pl. a Wikipédián a Pazirik szócikket).

7. ábra

Egy diplomamunka története

2000-ben Horváth Edina, az Iparművészeti Főiskola hallgatója jelentkezett a Pannonflax Győri Lenszövőgyárban, diplomamunkáját elkészítendő. Engem jelöltek ki konzulensnek. A hallgató bemutatott néhányat a korábbi munkáiból, ami arról győzött meg, hogy tehetséges iparművész palántával találkoztam. Témajavaslatot várt tőlem. Kapván-kaptam az alkalmon és azt javasoltam neki, készítse el a 7. ábrán látható pazirik szőnyeg reprodukcióját. A cél az eredeti méretben, az eredeti mintázathoz közeli ábrázolással megjeleníteni a műtárgyat egy használati tárgyban. Ez jelen esetben egy abrosz volt.

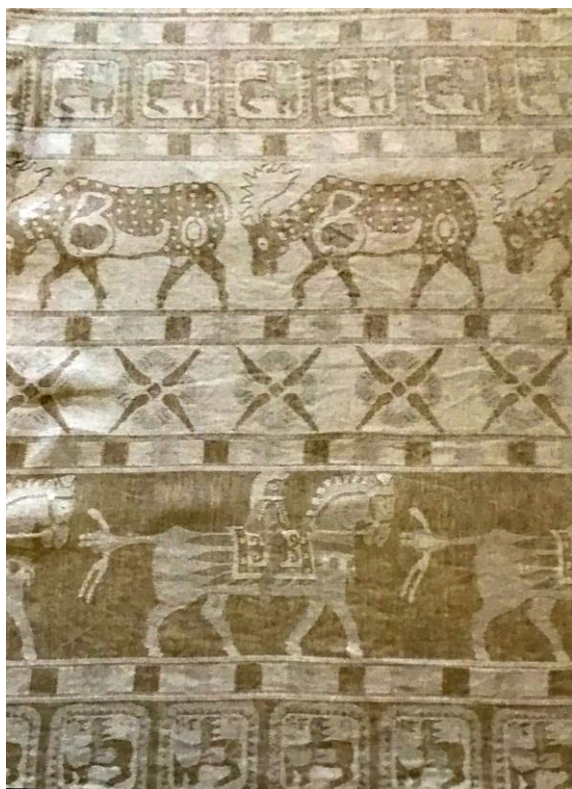
Együttal célunk volt a szövés akkori csúcstechnológiájának, az elektronikus jacquard-szövés lehetőségeinek bemutatása is, ugyanis a Pannonflax Győri Lenszövőgyárban nem sokkal korábban üzembe állított elektronikus vezérlésű jacquard-gépek és a hozzájuk tartozó tervező rendszer megfelelő technikai hátteret biztosított a feladat záros határidőn belül történő elvégzésére. Csofálatos módon találkozott a legrégibb a legújabbal.

Megállapodtunk, hogy egy méretarányos abrosz lesz a rekonstruált tárgy, amit a fenti berendezéseken készít el a diplomázó.

8. ábra

9. ábra

Az eredeti, az Ermitázsban látható szőnyeg színes, így a színeket a rekonstruált abroszon különféle szövet-szerkezetekkel kellett megjeleníteni, ugyanis az abroszt egyszínű féllen szövetből terveztük elkészíteni.

Adódott a feladat: a minta adaptálása, a színek ábrázolásához a szövetszerkezetek kiválasztása, és a patronrajz elkészítése. A a mesterdarabról készült fényképen (8. ábra) a Linum embléma mellett – ami a Győri

Lenszövőgyár sajátja – tanulmányozhatók a különféle szövet-szerkezetek, amelyekkel a szőnyeg színeit jelentette meg a hallgató.

Amint a 9. ábrán látható, az „átültetés” sikeresen és kiváló minőségben készült el.

A patronrajz számítógépre vitelét Müller Péter, a cég szakembere végezte. Az elkészült mesterdarabot megtekintve apróbb javításokat végeztünk a mintán és kéresemre elhelyeztük az abrosz két sarkában az alkotó művész-hallgató monogramját és a gyár emblémáját (8. ábra).

A főmérnök engedélyével 5 darab készült a féllen asztalterítóből. A szövet 20 tex×2 pamut láncon, 15 tex finomságú nyers lenfonal vetülékekkel szőttük le. A nyers len vetülék natúr színe jól elkülönült a nyers pamut fehér színétől, kiemelve a mintázatot.

A kikészítés csak mosás lehetett, mert a nyers len vetülék színe csak így volt megtartható.

Ezt követően a terítőt aszúrozva be is szegettük.

Az elkészült asztalterítők két darabot kapott a hallgató, egy darabot az akkori Textilmúzeumnak ajándékozott a cégünk. két darab maradt a Lenszövő technológiai osztályán.

Horváth Edina diplomatervét a Textilmúzeum igazgatója, Vajk Éva (aki korábban múzeumi textil-rekonstruktórként is dolgozott, majd a Textilmúzeum igazgatója volt) véleményezte.

Horváth Edina a diplomatervét sikeresen megvédte, megszerezve ezzel a főiskolai végzettséget. A diplomaterv és a bírálat az oktatási intézmény archívumában megtalálható.

***

A fenti két példa bemutatásával az volt a célom, hogy illusztráljam: a modern technika segítségével hogyan mutatható be egy-egy régi textília formavilága, művészi értéke. Ahhoz, hogy a műtárgyak mintázatáról, megjelenéséről képet alkothassunk, nem is kell ellátogatni az Ermitázsba, ahol az eredetiket őrzik.